

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

**Методичні рекомендації
для самостійної роботи аспірантів
за навчальною дисципліною
«Основи когнітивної лінгвістики»**

рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	035 Філологія
освітня програма	035 Філологія (германські мови, література зарубіжних країн та перекладознавство)
вид дисципліни	за вибором
факультет	іноземних мов

Методичні рекомендації схвалено:

на засіданні кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови
“26” червня 2025 року протокол № 21
Завідувачка кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови

к.ф.н., доц. Ірина МОРОЗОВА

на засіданні кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша “27” червня 2025 року,
протокол № 17
Завідувач кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша

Олександр РЕБРІЙ

Методичні рекомендації погоджено науково-методичною комісією факультету іноземних мов “30” червня 2025 року № 7

Голова науково-методичної комісії факультету іноземних мов

Анна КОТОВА

Харків – 2025

Загальні положення щодо організації самостійної роботи здобувачів освіти.
Самостійна робота здобувачів освіти є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних дисциплін, і регламентується «Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна» 2025 р.

Університет має забезпечувати для осіб, які навчаються, професійну підготовку на рівні кращих університетів світу, формування необхідних фахових і загальних компетентностей, зокрема: вміння самостійно навчатися і критично мислити.

Самостійна робота включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу.

Навчальний час, відведений на самостійну роботу здобувача освіти денної та заочної форми навчання, регламентується навчальними планами та робочими навчальними планами.

Зміст самостійної роботи визначається робочою програмою навчальної дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками науково-педагогічного працівника.

Методичні матеріали для самостійної роботи здобувачів освіти передбачають можливість проведення самоконтролю з боку здобувача. Для самостійної роботи рекомендується відповідна наукова та професійна література.

Контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу, є обов'язковим. Форми контролю визначаються робочою програмою навчальної дисципліни і включають виконання рефератів, есе або мультимодальних презентацій, винесення самостійно засвоєного матеріалу на підсумковий семестровий контроль (разом з матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять).

Зміст та організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти за навчальною дисципліною «Основи когнітивної лінгвістики».

Відповідно до навчального плану, загальний обсяг навчальної дисципліни складає для денної та заочної форми освіти 3 кредити, тобто 90 годин.

Обсяг самостійної роботи для денної форми навчання складає 72 години.

Розподіл годин для самостійної роботи по темах

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (д.ф.н.)
1	Дослідницькі методи когнітивної лінгвістики (концептуальний аналіз, фреймове моделювання, експериментальні підходи, корпусні дослідження)	10
2	Мультимодальні метафори у різних видах дискурсу (рекламному, політичному, медійному)	10
3	Аналіз вербально втілених концептуальних структур методами комп'ютаційної та дієво-утілесненої когнітивної лінгвістики	10
4	Аналіз мультимодально втілених концептуальних структур методами дієво-утілесненої когнітивної лінгвістики	10
5	Лінгвальні засоби утілення національно-культурної картини світу	10
6	Методи моделювання національної концептосфери	10
7	Самостійна робота (презентація)	12
	Усього	72

Завдання для самостійної роботи

*Здобувач самостійно обирає один з видів виконання самостійної роботи: письмовий (реферат, есе) або змішаний усно-письмовий (мультимодальна презентація, озвучувана в аудиторії) відповідно тематики курсу.

№ з/п	Зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Опрацювати наукову літературу за темою 1. Розглянути етапи становлення когнітивної лінгвістики, схарактеризувати її основні постулати та провідні напрями. Оволодіти такими поняттями когнітивної лінгвістики: фрейми, сценарії, ментальні простори.	10	
2	Опрацювати наукову літературу за темою 2. З'ясувати відмінність між традиційними та прототипними категоріями. Розкрити сутність концептуальної метафори як інструменту мислення (теорія концептуальної метафори, концептуальна метонімія і метафтонімія, мультимодальна метафора)	10	
3	Опрацювати наукову літературу за темою 3. Розглянути підходи до аналізу мономодальних (вербальних) та і мультимодальних (вербально-зображальних) структур, пропоновані компютаційною і дієво-утілесненою когнітивною лінгвістикою.	10	
4	Опрацювати наукову літературу за темою 4. обґрунтувати, застосування якого підходу є найбільш релевантним для власного дослідження.	10	
5	Опрацювати наукову літературу за темою 5. Розглянути різні підходи до аналізу та застосувати релевантний/і власному дослідженню для аналіз матеріалу з метою виявлення лінгвальних засобів утілення національно-культурної картини світу у різних контекстах та дискурсах.	10	
6	Опрацювати наукову літературу за темою 6. Розглянути різні методики моделювання національної концептосфери. Виявити пропозиційні зв'язки універсальних та національно специфічних концептів національної картини світу між собою.	10	
7	*Підготувати реферат, есе або презентацію відповідно до тематики курсу за власним вибором	12	
	Разом:	72	

Критерії оцінювання самостійної роботи мультимедійної презентації

за вільно обраною здобувачем темою:

Мультимедійна презентація (обсяг – мінімум 10 слайдів, поданих на платформу Moodle; усно – до 10 хвилин озвучування на занятті), максимально 30 балів:

Аспект оцінювання мультимедійної презентації	Кількість балів
Адекватність обсягів графічного/мультимедійного та усного складників	3
Структура презентації (вступ, основна частина, висновки, література)	5
Повнота розкриття теми: аналіз і критичне узагальнення, наукових підходів на базі наукової літератури, у т.ч. новітньої	5

Адекватність теоретичного підґрунтя, емпіричного матеріалу і методів	5
Оформлення презентації	5
Усна подача презентації	5
Академічна доброчесність і відсутність запозичень	2
Загалом	30

Рекомендована література

Основна література

1. Денисенко С. Н., Романчук О. В., Матвіяс О. В. Концепт як об'єкт мовознавчих розвідок // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер.: Філологічна. 2013. Вип. 33. С. 48-50.
2. Луньова Т. В. Концепт КОЛІР в англomовному мистецтвознавчому дискурсі: зіставний аналіз есе Джона Бергера і Джеда Перла про творчість Анрі Матісса // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. 2019. Т. 22, № 1. С. 56–65.
3. Мартинюк А. П. Лінгвістична концептологія: методологічні платформи, методики аналізу, перспективи розвитку. Науковий Вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2012. №23(248). С. 81–88.
4. Мартинюк А.П. Проблема смислотворення в комунікації. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2020. № 91.
5. Мартинюк, А.П. Утілесненість мови: концепції, протиріччя і перспективи // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2024. № 100. С. 39-55.
6. Bondarenko, I. Black humour in Ukrainian war Internet memes: cognitive issues. The European Journal of Humour Research. 13 (2) 41–62.
7. Cienki A. Cognitive Linguistics, gesture studies, and multimodal communication. Cognitive Linguistics, 2016. 27(4), 603–618.
8. Cognitive Linguistics: Foundations, Scope, Methodology / Ed. by Th. Janssen, G. Redecker. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 1999.
9. Evans V., Green M. Cognitive Linguistics. An Introduction. Edinburgh University Press: Edinburgh, 2003. 820 p.
10. Fauconnier G. Conceptual Integration Networks. Cognitive Science. 1998. Vol. 22, № 2. P.133–187.
11. Fodor J. A. The Language of Thought. Cambridge; Massachusetts, 1975.
12. Fodor J. A. The Modularity of Mind. Cambridge; Massachusetts, 1983.
13. Jackendoff R. Semantics and Cognition. Cambridge (Mass.): MIT Press, 1993. 287 p.
14. Jackendoff R. Is there a faculty of social cognition? // Noam Chomsky: Critical assessments. L., 1994. Vol. 3: Anthropology. P. 629–643.
15. Johnson-Laird P. N. Mental models / P. N. Johnson-Laird. Cambridge: CUP, 1983.
16. Kövecses Z. Levels of Metaphor. Cognitive Linguistics. 2017. 28(2), 209–370.
17. Lakoff G. Women, fire and other dangerous things. What categories reveal about mind. Chicago; L.: Univ. of Chicago Press, 1987. 614 p.
18. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor. Metaphor and Thought / [ed. A. Ortony]. Cambridge: CUP, 1993. P. 202–251.
19. Lakoff G. What is a conceptual system? The nature and ontogenesis of meaning; [ed. Willis F. Overton, David S. Palermo]. New Jersey Hove: Lawrence Erlbaum Associates, 1994. P. 41–86.
20. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live by. Chicago: Chicago Univ. Press, 1980. 242 p.

21. Lakoff G. *Philosophy in the Flesh: the Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. N.Y.: Basic Books, 1999. 602 p.
22. Lakoff G., Sweetser E. Foreword. G. Fauconnier. *Mental Spaces*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. P. ix–xvi.
23. Langacker R. W. *Foundations of cognitive grammar*. Stanford: SUP, 1987(a). Vol. 1: *Theoretical Prerequisites*. 516 p.
24. Lukyanova T., Martynyuk A. Rational and non-rational in multi-semiotic meaning making. *Text-Image-Music: Crossing the Borders. Intermedial Conversations on the Poetics of Verbal, Visual and Musical Texts / Andrzej Pawelec / Aeddan Shaw / Grzegorz Szpila (Ed's.)*. Berlin: Peter Lang. Vol. 19. 2021. P. 341–355.
25. Martynyuk A. "Now that the magic is gone" or toward cognitive analysis of verbal / co-verbal communication. *Когніція. Комунікація. Дискурс*. 2019. No. 19. P. 51–72.
26. Morozova O.I. Monomodal and multimodal instantiations of conceptual metaphors of Brexit. *LEGE ARTIS Language yesterday, today, tomorrow*. Vol. II. No 2. 2017. P.250–283.
27. Morozova O.I. Ukraine's journey to Europe: Strategic macronarrative and conceptual metaphors. *European Security*. Vol. 28. Issue 3. P. 324–340.
28. Pinich I., Morozova O. ANGER in Ukrainian: He is getting into a bottle. Zoltán Kövecses, Réka Benczes, Veronika Szeld (eds.). *Metaphors of ANGER across languages: Universality and variation*. Vol. 2. Mouton de Gruyter, 2025. P. 1321–1396.
29. Rossi, C., Bondarenko, I. Internet Memes: A Cognitive Approach to the Issue of Semantic Translatability », *ILCEA* [En ligne], 53. 2024. URL : <http://journals.openedition.org/ilcea/19860>; DOI : <https://doi.org/10.4000/ilcea.19860>
30. Бондаренко, Є. Історії, з якими ми виживаємо: когнітивне дослідження українських військових мемів, *ILCEA* [En ligne], 53. 2024. URL : <http://journals.openedition.org/ilcea/19721>; DOI : <https://doi.org/10.4000/ilcea.19721>
31. *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. [Ed. by d. Geeraerts and H. Cuyckens]. Oxford University Press: Oxford, New York, 2007. 1365 p.
32. Taylor J.R., MacLaury R.E. (eds.) *Language and the Cognitive Construal of the World*. Trends in Linguistics. Studies and Monographs 82. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 1995. 407 p.
33. Turner M. *Reading minds: the study of English in the age of cognitive science*. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press, 1991. 318 p.
34. Turner M. *The literary mind: The origin of thought and language*. N.Y.; Oxford: OUP, 1998. 187 p.
35. Tsur R. *Toward a theory of cognitive poetics*. Amsterdam: Elsevier Science Publishers, 1992. 549 p.
36. Tsur R. Aspects of cognitive poetics. *Cognitive stylistic: Language and cognition in text analysis*. [ed. E. Semino, J. V. Culpeper]. Amsterdam: John Benjamins, 2002. P. 279–318.
37. Wierzbicka A. Two levels of verbal communication, universal and culture-specific. Andrea Rocci and Louis de Saussure (ed.). *Verbal Communication*. Berlin: Mouton De Gruyter, 2016. P. 447–481.
38. Zlatev J. Turning back to experience in Cognitive Linguistics via phenomenology. *Cognitive Linguistics*. 2016. 27(4). P. 559–572.

Допоміжна література

1. Мартинюк А. П. *Конструювання гендеру в англomовному дискурсі* : [монографія]. Харків : Константа, 2004. 292 с.

2. Мартинюк А. Напрями дослідження концептів у сучасній когнітивній лінгвістиці // Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія. 2009. Вип. 475–477. С. 287–292.
3. Мартинюк А. П. Перспективи дискурсивного напрямку дослідження концептів. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. № 837. С. 14–18.
4. Мартинюк А. П. Концепт із позицій інтегративної теорії мови. Філологічні трактати : науковий журнал. Суми : СумДУ; Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. Т. 1, № 2. С. 101–107.
5. Мартинюк, А., & Набокова, І. Інтерфейси зображення і вербального тексту Інтернет-мемів: когнітивний аналіз. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2024. № 99. С. 16-21.
6. Набокова І. Ю., Мартинюк А. П. Наративи і радіальні категорії, що їх організують (на матеріалі наративу західних ЗМІ про Меланію Трамп). Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2023. Вип. 97. С. 30-36.
7. Bondarenko I.V. Time domain matrix modeling in cognitive linguistic research. Human Cognitive Processing. Vol. 65. Perspectives on Abstract Concepts. Cognition, language and communication. Ed. by Marianna Bolognesi and Gerard J. Steen. John Benjamins: Amsterdam/Philadelphia, 2019. P. 287–311.
8. Damasio A. The feeling of what happens: Body and emotion in the making of consciousness. N.Y.: Harcourt Brace & Co, 1999. 386 p.
9. Danesi M., Perron P. Analysing cultures: An introduction and handbook. Bloomington; Indianapolis: Indiana Un-ty Press, 1999. 413 p.
10. Eco U. Semiotics and the philosophy of language. Bloomington: Indiana Un-ty Press, 1984.
11. Fauconnier G. Mappings in thought and language. Cambridge, U.K. : CUP, 1997. 205 p.
12. Fillmore Ch. Frame semantics. Linguistics in the morning calm: Selected papers from the SICOL. 1981. Seoul, 1982. P. 111–137.
13. Hardy C. Networks of meaning: A bridge between mind and matter. Wesport, Connecticut; London: Praeger, 1998. 217 p.
14. Johnson M. The Body in the mind (the bodily basis of meaning, imagination, and reason). Chicago, L.: The Univ. of Chicago Press, 1987. 233 p.
15. Martynyuk A. The Art of Metaphoric Political Insult within the Cognitive Framework // Language – Literature – the Arts: A Cognitive-Semiotic Interface. Frankfurt am Main; Bern: Peter Lang Edition, 2016. P. 245 – 261.
16. Morozova O.I. Linguoecological approach to capturing concepts: a case study of transparency. Accents and Paradoxes of Modern Philology. 2018. Iss.2. P. 32–51.
17. Ruthrof H. The body in language. London; N.Y.: Cassell, 2000. 193 p.
18. Violi P. Meaning and experience. Bloomington: Indiana Un-ty Press, 2001. 291 p.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Index of /lakoff/metaphors [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
www.lang.osaka-ac.jp/~sugimoto/MasterMetaphorList/metaphors/
2. ICLA: About Cognitive Linguistics. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.cognitivelinguistics.org/en/about-cognitive-linguistics>